

נעשה אדם

לរפואת חנה ברכה בת רות שתחי'

הקדמה כללית לתורת המידות ור"ה

בראשית א':כ"ז-כ"ז

ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמו כדמותנו וירדו בדעתם חיים ובשוף השמים ובבהתמה ובכל הארץ ובכל הרקם הרם על הארץ: ויברא אלקים את האדם בצלמו באלם אלקים ברא אותו זכר ונקבה ברא אתם:

And G-d said, "Let us make man in our image, after our likeness, and they shall rule over the fish of the sea and over the fowl of the heaven and over the animals and over all the earth and over all the creeping things that creep upon the earth." And G-d created man in His image; in the image of G-d He created him; male and female He created them.

רש"י פסוק כ"ז
נעקה לdat – ענוונותו כל הקב"ה לנו מכם לפי קהילתו כו' כלמות המלכים ויתנו כו לפיכך מלך הארץ וככטו לו את המלכים והוא מלך כפמלו צון מלנו צהילן צהילן לו מיכה (מלכים ה' כב) לחיית הארץ כי יוזב על כסלו וככל קביה כבמיס עמלים עלייו מימי וממלו לו פניו מלן מלנו מימייניס למלות ותלו מכםילים לחונב וכון (לניאל ל' בז'ילת עירין פתגמל וכמלמל קלישן צהילן ק' כהן כפמלו צון מלן כזות ה' כב עמלויניס כלמותי לש אין כלמותי במחותנו תלי יק קנהה במעקה בילאיות:

Let us make man: From here we learn the humility of the Holy One, blessed be He. Since man was created in the likeness of the angels, and they would envy him, He consulted them. And when He judges kings, He consults with His Heavenly household, for so we find regarding Ahab, that Micah said to him, (I Kings 22:19): "I saw Hashem seated on His throne, and all the host of heaven were standing by Him, on His right and on His left." Now do "left" or "right" apply to Him ?! But rather, [the passage means that] these [angels] were standing on the right to defend, and these [angels] were standing on the left to prosecute. Likewise, (Dan. 4:14): "By the decree of the destructive angels is the matter, and by the word of the holy ones is the edict." Here too, He took counsel with His heavenly household. He said to them, "Among the heavenly beings, there are some in My likeness. If there are none in My likeness among the earthly beings, there will be envy among the creatures of the Creation."

נעקה לdat – ה"ע"פ צלוי סיעוטו כיילתו יק מוקוס למייניס לדרת ליה ליה זמה ומלת ענוו. ציאה טగול מלך ונטול ליקוט מון קקון וקס לטב לעקה לdat ליה מלצעל עס פיה ליעו הלה עס עמו. וטאוכתו כטובב צלוי ויכלה ליה סאלס וליה כתיב ויכלה:

Let us make man: Even though they [the angels] did not assist Him in His creation, and there is an opportunity for the heretics to rebel (to misconstrue the plural as a basis for their heresies), Scripture did not hesitate to teach proper conduct and the trait of humility, that a great person should consult with and receive permission from a smaller one. Had it been written: "I shall make man," we would not have learned that He was speaking with His tribunal, but to Himself. And the refutation to the heretics is written alongside it [i. e., in the following verse:] "And G-d created (ויצא), " and it does not say, "and they created ויצא."

בצלמו – בצלם צלנו: כלמותינו – לטכין ולתקליפ:

In our image: in our form. **After our likeness:** to understand and to discern.

ויכלו כלנת פיט – יק נלצון זה ליקוי וליקון ירילה זכה זוכה צחירות וככמוות ליה זכה נעקה יכו' לפניהם ווחיה מושלת צו:

and they shall rule over the fish: Heb. וירדו. This expression contains both the meaning of ruling and the meaning of subservience. If he merits, he rules over the beasts and over the cattle. If he does not merit, he becomes subservient to them, and the beast rules over him

ריש"י פסוק כ"ז
וַיְצַלֵּל אֱלֹקִים לֹת תְּלָלָת צְלָלָמוֹ – צלופם נצקי לו קאכל נצלם במלמל וכלו נצלם צילום צינמל (תכליט קלט) ותקת עלי כפכה נעהה נחוטה כמנצע עזקוויה ע"י וטס צולין קוינ"ץ (ובכל"י קוינ"ן וכלו כל"ה צטעהמפעל) וכן כלו הוול (LOYOC לה) תפאף כחומר חותם:

And G-d created man in His image: In the form that was made for him, for everything [else] was created with a command, whereas he [man] was created with the hands (of G-d), as it is written (Ps. 139:5): "and You placed Your hand upon me." Man was made with a die, like a coin, which is made by means of a die, which is called coin in Old French. And so Scripture states ([Job 38:14](#)): "The die changes like clay".

כלט אלקיט נכל לו – פילך לך צלותו כלט מהתו לו כלט ליוקן יומלו טול:

In the image of G-d He created him: It explains to you that the image that was prepared for him was the image of the likeness of his Creator.

ספר תומר דברה – פרק ראשון

האדם ראוי שיתדמה לקונו ואז היה בסוד הצורה העלונה, צלם ודמות. שאלו ידומה בגופו ולא בפעולות, הרי הוא מכזיב הצורה ויאמרו עלי צורה נאה ומעשים כעורים. שהרי עיקר הצלם והדמות העלון הן פועלותיו, ומה יועל לו היותו צורה העלונה, דמות הבנית אבריו, ובפעולות לא יתדמה לקונו.

It is proper for man to imitate his Creator, and then he will conform to the secret of the Supernal Form resembling Him in both likeness and image. Because if man will have the likeness of body and not of actions he debases that Form, and it will be said about that man: 'A handsome form whose deeds are ugly'. For the main aspect of similarity to the Supernal image and likeness lies in deeds. For what value can there be in man's resemblance to the Supernal Form in bodily limbs if his deeds have no resemblance to those of his Creator?

גמ' סוטה י.ג.

ואמר רבי חמא ברבי חנינה Mai דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא אלא להלך אחר מדרתו של הקדוש ברוך הוא מה הוא מלביש ערומים דברתיך ויעש ה' אלקיכם לאדם ולאשתו בתרנות עור וילבשים אף אתה הלבש ערומים הקדוש ברוך הוא ביקר חוליים דכתיב וירא אליו ה' באלני מרא אפ' אתה בקר חולין הקדוש ברוך הוא ניחם אבלים דכתיב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקיכם את יצחק בנו אף אתה נחם אבלים הקדוש ברוך הוא קבר מותים דכתיב ויקבר אורתו בניא אף אתה קבור מותיהם:

Rabbi Chama son of Rabbi Chanina asked what is the meaning of the verse "After Hashem your G-d shall you follow". Is this possible? Doesn't it say elsewhere "For Hashem your G-d is a all consuming fire"? Rather the pasuk is telling you "Follow in His ways, imitate His traits". As He dresses the naked so shall you... As He visits the sick, so shall you. As He comforts the mourners so shall you...As He buries the dead, so shall you....

ספרדי דברים י"א:כ"ב

לבכת בכל דרכיו אלו דרכי הקב"ה שני' (שמות לד ה' ה) אל רחום וחנוך ארץ אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפי נושא עון ופשע וחטאה ונתקה. ואו (יואל ג) כל אשר יקרה בשם ה' ימלט. וכי היאך אפשר לו לאדם לקרה בשם של הקב"ה אלא מה המקום נקרא רחום וחנוך אף אתה חי רחום וחנוך ועשה מהנתן חנוך לכל. מה הקב"ה נקרא צדיק שני' תחלים כמה צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו אף אתה חי צדיק. הקב"ה נקרא חסיד שנאם' וחסיד בכל מעשיו אף אתה חי חסיד לך נאמר כל אשר יקר' בשם ה' ימלט ואומר יישע' מג כל הנקרא בשם ולבכורי בראתיו יצתרתיו אף עשיתיו ואו' (משל ט) כל בעל ה' למענהו.

"To follow in His Ways" the ways of Hashem are those described in the Torah "Hashem Hashem G-d who is Merciful, Compassionate, Slow to anger, Abundantly Kind, True, Holds on to acts of kindness that we do for many years and forgives sins done to incite him, on purpose, or by mistake....and it says "one who is called by the name of G-d will escape danger"- Who can be called by G-ds name? One who is called Kind, Merciful, Compassionate, and does gratuitous acts of kindness to all. One who is called Just... One who is called Righteous....

רמב"ם ספר המצוות מ"ע ח'

היא שצנו להדנות בו ית' לפי יכולתו והוא אמרו והלכת בדרכיו וכבר כפל צווי זה ואמר לכת בכל דרכיו ובא בפירוש זה מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב"ה נקרא חנוך אף אתה היה חנוך מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד וזה לשון ספרי וכבר כפל הצווי

זהה בלשון אחרת ואמר אחרי ה' אלקיכם תלכו ובא בפירוש גם כן שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות **שיותו** בהם האל ית' על צד המשל ית' על הכל עליוי רב:

We are commanded to be compared to Him as much as is possible for each individual- as it says " Follow in His ways" This Commandment is mentioned three times in the Torah- and the idea is to emulate and be like Him in all the traits that He is described to us in the Torah so that we may "understand " Him.

שער קדושה ח"א שער ב

ונהנה ענין המדות הן מוטבעות באמן בנפש השפה הנקרת יסודית הכלולה מארכע בחינות, הדומם והצומחת והבהמת והמדברת. כי גם הן מוכחות מ טוב ורע, והנה בנפש הזה תלויות המדות הטובות והרעות והן כסא ויסוד ושורש אל הנפש העליונה השכלית אשר בה תלוין תרי"ג מצות התורה נזכר לעיל בשער ראשון. ולפיכך אין המדות מכלל תרי"ג מצות, ואמן הן הכנסות עקריות אל תרי"ג המצאות בקיומן או בביטולם, יعن כי אין כי בנפש השכלית לקיים המצאות על ידי תרי"ג איברי הגוף אלא באמצעות נפש היסודית המחברת אל הגוף עצמו בסוד (ויקרא י"ז י"ד) כי נפש כל בשור דמו' ובנפשו הוא, ולפיכך ענין המדות הרעות קשים מן העברות עצמן מאד מאד: ובזה חכין ענין מה שאמרו רבותינו ז"ל (שבת דף ק"ה ע"ב), כל הכוועס כאלו עבד עבדה זרה ממש שהיא היותר שוקלה ככל תרי"ג המצאות, וכן אמרו (סוטה דף ע"א) מי שיש בו גסות הרוח הוא כוכפר בעיקר ווארוי לדענו כאשרה ואין עפרו נגער וכמו וכאה רבota. **ובבן זה מאד, כי להיותם עקריים ויסודות לא נמננו בכל תרי"ג המצאות** **הتلויות בנפש השכלית**, **ונמצא כי יותר צריך ליזהר ממדות הרעות יותר מן קיומם כל המצאות כי בהיותו בעל מדות טובות ננקל יקיים כל המצאות**:

נתיבות שלום ח"א עמי ע"ה

המדות מהנה כנפי רוח העובדה, כשם שאין בעלי הכנף יכולים להתרום ולעופף בלבד כנפיים, כמו כן אדם העוסק בתורה ובמצאות אינו מסוגל להתעלות כי אם ע"י טהרת מידותיו שהם כנפי רוח הרוחניים. כל כמה שהאדם מהטר ומזכה יותר את מידותיו, הולכת ומתעללה כל מהותו, ומגביה כל תורתו ועובדתו לדרגה עילאית יותר. ואמן מהאי טעמא אם הייזר הרע מוגבר ביחס לעניין טהרת המידות, יותר מבשאר עניינים, כדי לקצץ את כנפי הרוחניים שלו יוכל להתעלות. וכבר אמרו בעלי המוסר, כי קל יותר להיות בקי בכל הש"ס מלעקר מודה רעה המשורשת בלב אדם.

עד כמה שענין המידות תופס מקום במשמעות האנושית, והם תפארתו של איש המעלת באשר לו תפארת לו לעושה ותפארת לו מן האדם, ועוד יותר מזה בתפיסת בעלי המוסר, שכאמור רואים בענין המידות כי זה הכל האדם, עוד יותר מזה לאין ערוך תופס מקום ע"פ שיטת החסידות מאחר ותכלית כל תורה ומצוות היא להביאו לדביקות בה, ואמרו ז"ל ובו תדריך הדבק ב מידותי. כי המידות הם מיסודי הדביקות בה, וכל שלא טירר את מידותיו אין ארור מתדבק בברוך, וכל עוד המידות הרעות שכוננות בו הרי לא עקר את השורש פורה ראש ולענה שבאדם, שמןנו הוצאות כל הרע שעיל האדם לטהר ולזcka...

ע"פ דרך החסידות בעיקר עבותה המידות לא מספיק מה שהאדם מתנהג במידות טובו, אלא שישרש הרע עצמו, וישנה את עצם מהותו לטוב, עד שתהinya ממדות הטובות מוטבעות בו עצמו. וכולשון חז"ל (בספר) מה הוא חנון אף אתה

רמב"ם הלכות תשובה ז"ג:

אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזול וגניבה אלא בשם שצרכיך אדם לשוב מלאו כך הוא צרייך לחפש בעיות שיש לו ולשוב מן הכעס וכן האיבה וכן הקנהה וכן התהול ומרדייפת הממון והכבד ומרדייפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צרייך לחזור בתשובה ואלו העוננות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן:

שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרק מהם וכן הוא אומר יעוזב רשות וגו':

A person should not think that repentance is only necessary for those sins that involve deed such as promiscuity, robbery, or theft. Rather, just as a person is obligated to repent from these, similarly, he must search after the evil character traits he has. He must repent from anger, hatred, envy, frivolity, the pursuit of money and honor, the pursuit of gluttony, and the like. He must repent for all [of the above].

These sins are more difficult than those that involve deed. If a person is attached to these, it is more difficult for him to separate himself. In this context, [Isaiah 55:7] exhorts: "May the wicked abandon his path and the crooked man, his designs."

על שור עמ' קצ'יז

תורת המידות היא עבودתם של בני עליה ישם בני עליה בדורינו כמו בכל דור, והמה מועטים כהיום אתמול. בני העליה בדור זה מתחילה מדרגה יותר נמוכה מאשר בדורות קודמים, והקשישים מוקבים מאשר עד כה. מיעוט הדורות וטמות הלב אינם עניין של עיון לוכחה עיוני אלא הם מציאות רוחנית, השואף לעלייה השאותם בעצמו ביחס לokane הדור ועובדים קדמוניים,ומי שאינו עובד בעצמו אינו רואה לא מיעוט ולא טמות, אך גם עליה ותיקון הם מנו והלאה.

תורת המידות נצחת היא והלכות ההלכות דעתו לא נופלות מהלכות שבת ולא עוד אלא הן הן קיומ מחות ההלכה בדורינו ית'.

פי הגר"א משל' ד"י"ג

כ"י מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המידה לבן צrik תמיד להתחזק ואם לא יתחזק למה לו חימ!

רמב"ם הל' דעת פרק א'

(א) דעתות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורוחקה ממנה ביויר יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד ויש אדם שדעתו מושבת עליו ואינו כועס כלל ואם יкусםicus ממעט בכמה שנים ויש אדם שהוא גבה לב ביויר ויש שהוא שפל רוח ביויר ויש שהוא בעל תאה לא תשבע נפשו מהלך בתאה ויש שהוא בעל לב תהור מאד ולא יתאה אפילו לדברים מעטם שהגוף צריך להן ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם כענין שנאמר אוּהָב כִּסְף לֹא יִשְׁבַּע כִּסְף וַיֵּשׁ מִקְצָר נַפְשׁו שְׂדֵיו אֲפִילוֹ דָבָר מַעֲט שְׂלָא יִסְפִּיק לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו ויש שהוא מסג'ן ברעב וקובץ על ידו ואין אוכל פרותה משלו אלא בצער גדול ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו ועל דרכם אלו שאר כל הדעות כגון מהול ואונן וכלי ושות ואכזרי ורחמן ורך לבב ואמץ לב וכיוצא בהן:

Each and every man possesses many character traits. Each trait is very different and distant from the others.

One type of man is wrathful; he is constantly angry. [In contrast,] there is the calm individual who is never moved to anger, or, if at all, he will be slightly angry, [perhaps once] during a period of several years.

There is the prideful man and the one who is exceptionally humble. There is the man ruled by his appetites - he will never be satisfied from pursuing his desires, and [conversely,] the very pure of heart, who does not desire even the little that the body needs.

There is the greedy man, who cannot be satisfied with all the money in the world, as [koheles 5:9] states: "A lover of money never has his fill of money." [In contrast,] there is the man who puts a check on himself; he is satisfied with even a little, which is not enough for his needs, and he does not bother to pursue and attain what he lacks.

There is [the miser,] who torments himself with hunger, gathering [his possessions] close to himself. Whenever he spends a penny of his own, he does so with great pain. [Conversely,] there is [the spendthrift,] who consciously wastes his entire fortune. All other traits follow the same pattern [of contrast]. For example: the overly elated and the depressed; the stingy and the freehanded; the cruel and the softhearted; the coward and the rash. and the like.

גמ' שבת סג:

אמר רב הונא Mai דכתיב שמח בחור בילדותך ויטיבך לך בימי בחורותיך ולהלך בדרכי לך
ובבראה ענייך ודע כי על כל אלה יביאך האלקים במשפט עד כאן דברי יציר הרע מכאן ואילך
דברי יציר טוב ריש لكיש אמר עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים:

R. Huna said: What is meant by the verse, Rejoice, young man, In your youth; and let your heart cheer you in the days of your youth, and walk in the ways of your heart, and in the sight of your eyes: but know, that for all these things G-d will bring you into judgement? Thus far are the words of Evil Desire; thereafter are the words of Good Desire. Resh Lakish said: Thus far the reference is to study; thereafter, to good deeds.

רש"י שם

על כלון לטולה – סמח כתלמודך, למול מצחה ומטוב לך, והלך גללי נך לךין מה גלך לפי לך
ענייך: מכון ואילך למעשים טובים – ולע כי על כל הלה על כל מה צלמת סופך ליתן לך קלי לך
תקיים:

על שור ח"א עמ' קלא

הילימוד "משמחה ומטוב לך" אינו עניין של מצב רוח אלא סימן הוא לאדם שמצא שלום עם עצמו, תענוגים חיצוניים אינם קוסמים לו עוד במידה מופרזה יצרים ומידות רעות הדלו מלהפריע לו.

כיצד מגיעים לכך? "הלוּךְ בדרכֵי לְבָךְ" כלומר, דע את עצמך! מי שאינו יודע את עצמו בודאי אינו יכול למצוא שלום עם עצמו, ובבואה לעסוק בתורתו מציקים לו יצרו ומדתו ולא יתנו לו ללמידה ולא לעשותה בשלימות כמשמעות תלמידיך.

הידוע את עצמו גם דרך תיקון, כי אם לא לשם תיקון, מה לו הידיעה! ידיעת עצמו מכל ידיעה אחרת שאדם יכול לרכוש. כל אדם הינו עולם מיוחד והידיעה על עולמו הפנימי מוכחה הוא בעצם עצמו, כמעט מבלי כל עזרה מזוולטו. הרוּם הרוי מדע ורך אדם אחד יכול ליסד מדע זה – הוא אשר רשי כותב "והלך בדריכי לבך כי ראות עיניך". ידיעת עצמו אינה מדע מסוים ואין לנו אלא מה שעניינו רואות. ויש לנו ללמד את עצמו, שגיטיב לזרות.

זהה העובדה אשר לפניו ומה טוב כי איןנו צריכים לשאוב ציווי "דע את עצך" ממקורות זרים, כי בגמרה הנ"ל ובבדרי רשי' מצאנו ציווי מפורש לך. והעובדה היא: ידיעת עצמנו ותICONון עצמנו עד כדי מציאת שלום לנפשנו, והעסק בתורה מתווך שמהה וטוב לבב אשר בזה האדם נהיה לתלמיד חכם מובהק – ספר תורה חי, שהתחדד והשתלב עם התורה זהה מתרחנו בעובודה הפנימית.

בראשית ג:ח'-י

וישמעו את קול ה' אלקים מותחן בז' לרו'ם ויתזובא האדם ואשתו מופיעי ה' אלקים בתוך עץ הדן: ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה: ויאמר את קלה שמעתי בז' ואירא כי עירם אונכי ואוחבבא:

And they heard the voice of Hashem G-d going in the garden to the direction of the sun, and the man and his wife hid from before Hashem G-d in the midst of the trees of the garden. And Hashem G-d called to man, and He said to him, "Where are you?" And he said, "I heard Your voice in the garden, and I was afraid because I am naked; so I hid."